Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
МБОУ «Кульбаево-Марасинская средняя общеобразовательная школа»
Нурлаского муниципального района Республики Татарстан

Рассмотрено:	Согласовано:	Утверждено:
Руководитель МО: _______ /Насибуллина Г.Р./ Протокол № 1 от «31» августа 2023 г.	Зам. директора по УВР: _______/Хуснутдинова Р.Г./ «31» августа 2023 г.	Директор школы: _______ /Валеев М.И../ Приказ № от «31 » августа 2023г.

Приложение к рабочей программе по учебному курсу «Родная (татарская) литература» для 10 класса

Составитель:Галиуллина Р.Г.
Рассмотрено на заседании
педагогического совета,
протокол № 1
от «31» августа 2023 года.

2023– 2024 учебный год

РОДНАЯ (ТАТАРСКАЯ) ЛИТЕРАТУРА.

Рабочая программа учебного предмета «Татарская литература» для общеобразовательных организаций с обучением на татарском языке (10-11 классы) ориентирована на воспитание и развитие качеств личности, отвечающих требованиям современного информационного общества, задачам построения российского гражданского общества на основе принципов толерантности, диалога культур и уважения многонационального, поликультурного и поликонфессионального состава; гарантирует соблюдение права каждого учащегося на получение качественных знаний по татарской литературе и предусматривает ознакомление учащихся на ступени основного общего образования с историей татарской литературы как с процессом развития и многовековой истории национальной культуры, с основными особенностями отдельных периодов ее развития; предусматривает обучение пониманию новизны в творчестве отдельных выдающихся литераторов, умению формировать объективные выводы и отношение, а также обеспечивает сохранение психического и физического здоровья детей.
Обучение татарской литературе на уровне среднего общего образования включает в себя формирование необходимых для понимания литературного произведения и творчества писателя теоретических знаний и творческих навыков, а также знакомство учащихся с материалами о национальной культуре татарского народа. В основе содержания и структуры данной программы лежит концепция освоения истории литературы как непрерывного процесса.

В результате изучения родной(татарской)литературы на базовом уровне ученик должен: знать/понимать:

Результатом освоения программы по татарской литературе в средней общеобразовательной школе являются формирование у учащихся навыков восприятия, оценки художественного произведения, собственной нравственной позиции, воспитание эстетического вкуса, развитие творческого мышления, которые в целом станут средством для формирования мировоззрения и оценки окружающей действительности.

Общими (метапредметными) результатами обучения татарской литературе в средней школе являются следующие:

- освоение учащимися навыков осознанного чтения литературного произведения, самостоятельного усвоения, воспитание интереса и любви к литературе;
- формирование восприятия и представления о литературе как о духовном наследии народа, впитавшем в себя образ жизни и нравственные ценности нации;
- развитие письменной и устной речи, умения понимать проблему, выдвигать гипотезу, структурировать материал, подбирать аргументы для подтверждения собственной позиции, при необходимости – умение ее корректировать, формулировать выводы, обобщать материал, умение выражать собственные чувства словами и одновременно с этим формирование у учащихся навыков коллективной работы;
- формирование умения самостоятельно оценивать свою деятельность и окружающую жизнь, самостоятельно принимать решения и добиваться их исполнения;
- формирование умения работать с разными источниками информации, находить ее, использовать в самостоятельной деятельности, структурировать ее, сравнивать, анализировать и оценивать;

Предметные результаты обучения татарской литературе в средней школе заключаются в следующем:

В познавательной сфере:

- умение осознанного чтения и восприятия литературных произведений разных родов и жанров, умение пересказать содержание (в отдельных случаях вопроизвести текст наизусть), умение приводить при необходимости цитаты из текста;
- умение определять тему, проблему, идею прочитанного литературного произведения, характеризовать его героев и изображенного мира, определять принадлежность произведения к одному из литературных родов и жанров;
- знание основных фактов жизненного и творческого пути писателей-классиков;
- освоение навыков составления тезисов и плана прочитанного, выделяя смысловые части текста, характеризовать героев, определять в произведении сюжет, особенности композиции и изобразительно-выразительные средства языка, понимание их роли;
-умение участвовать в диалоге по прочитанным произведениям, аргументированно отстаивать свою точку зрения и учитывать чужое мнение; умение применять основные термины литературоведения.

В ценностно-ориентационной сфере:

-приобщение к духовно-нравственным ценностям национальной литературы;
- сформирование собственного отношения к литературным произведениям и их оценка;
- умение интерпретировать изученные литературные произведения;
- усвоение навыка определения авторской позиции и формирования собственного отношения к ней;

В эстетической сфере:

- формирование общего представления об образной природе литературного произведения и умения чувствовать его эстетическую ценность;
- формирование у учащихся способности понимать и оценивать литературный текст в его эстетической завершенности, понимать важную роль литературных и изобразительно-выразительных языковых средств, особенностей образного мира;
- умение сравнивать и оценивать произведения татарской и русской литературы, умение определять сходства и различия героев и нравственных идеалов.

Современные учащиеся подросткового возраста значительно отличаются от предыдущих поколений. Они растут и воспитываются в окружении различных источников информации, таких как телевидение, радио, Интернет и др., получая большой объем информации. Нередко эта информация оказывает негативное влияние на душевный мир детей. Поэтому в качестве **личностных результатов** особую значимость приобретает следующее:

-активизация чувства ответственности у учащихся;
- формирование положительного отношения к учебной деятельности и к труду;
- развитие самосознания ребенка, воспитание любви к нации, к Родине, воспитание чувств гордости и гражданского сознания;
- объяснение нравственных норм и правил общественной жизни;

- формирование навыка использования для решения познавательных и коммуникативных задач различных источников информации (словари, энциклопедии, Интернет-ресурсы и др.).

Межпредметными результатами обучения татарской литературе в средней школе являются следующие:
-формирование у учащихся навыков самостоятельного познания и усвоения литературных произведений при помощи других видов искусства, формирования постоянного интереса к литературе и искусству;
- воспитание уважения в отношении татарского языка, к его красоте и богатству;
- сохранение межкультурных связей, формирование у учащихся представления о литературе и культуре других народов, воспитание уважения к литературе других народов, воспитание толерантности.
В результате освоения предмета татарской литературы учащиеся должны **знать**:

образность природы искусства слова; основные факты жизненного и творческого пути писателей-классиков татарской литературы: Г.Тукая Г.Камала, Г.Ибрагимова, Ф.Амирхана, Г.Исхаки, М.Джалиля, А.Еники;
содержание изученных художественных произведений;
основные теоретико-литературные понятия.
уметь:
пересказать содержание литературных произведений, пересказать наизусть отдельные отрывки;
анализировать литературное произведение с использованием элементарной литературоведческой терминологии;
детально исследовать отдельные стороны и элементы произведения, делать выводы;
определять принадлежность художественного произведения к одному из литературных родов и жанров;
сравнивать произведения литературы, сопоставлять героев одного или нескольких произведений;
характеризовать героев произведения, выявлять авторскую позицию;
выразительно читать произведения;
выполнять творческие работы различного характера по изученному произведению.
Важной составляющей процесса обучения является оценивание знаний и умений учащихся, значение и цель которой заключается в постоянном контроле и оценке знаний.
Задания для проверки навыков **чтения**: правильное и осмысленное чтение литературного текста, беглое и выразительное чтение, соблюдение норм литературного произношения, чтение с нужной интонацией и правильным ударением, чтение про себя с пониманием общего смысла и содержания текста, умение находить необходимую информацию и др.
Задания для проверки навыков **устной речи**: пересказ содержания произведения или воспроизведение отдельных предложенных отрывков наизусть, составление связного текста о героях и событиях в произведении, повествование, составление и пересказ текста на заданную тему, рассказ о биографии и творчестве писателя, выражениеотношения к произведению, создание монологических высказываний, основанных на авторском тексте, участие в обсуждении отдельных произведений, авторов, литературных явлений и др.
Задания для проверки навыков **письма (культуры письменной речи)**: готовить письменные ответы на вопросы по произведению, писать рецензию на литературное произведение, изложение с элементами сочинения, сочинение или рассказ по произведению или на определенную тему и др.

Задания для проверки **навыков анализа и теоретических знаний**: умение определять родовые и жанровые особенности произведения, оценка героев и системы образов, умение определить роль автора и повествователя, определение значений образов, выявление стилистических и изобразительных средств языка и определение их функции в тексте, анализ развития сюжета, выявление элементов сюжета, выделение темы, проблемы, идеи, сопоставление героев и событий литературного произведения и др.

Помимо приведенных типов заданий целесообразным является также использование тестовых заданий для контроля знаний и навыков учащихся. Удобство тестовых заданий заключается в возможности быстрой и точной проверки, возможности сравнить правильные и неправильные ответы. Также задания данного типа могут помочь учащимся при подготовке к единому государственному (республиканскому) экзамену.

Тематик планлаштыру

Борынгы төрки әдәбият

V-XII гасырда төркиләр һәм татарларның борынгы бабалары турында тарихи әдәби мәгълүмат. Борынгы төркинең дәүләтләре, дини ышанулары һәм язма истәлекләре. Көнчыгыш һәм Көнбатыш контекстында төрки-татарлар. Казан татарларының этногенезы. Борынгы төркиләрнең сәнгатьчә фикерләү үзенчәлекләре, аларның тарихта чагылышы. Бу чорлар әдәбиятында төп тема һәм мотивлар. Әдәбиятның милли үзенчәлеге. Иҗат юнәлеше, иҗат агымы. Борынгы төркиләрнең сәнгатьчә фикерләү үзенчәлекләре, аларның тарихта чагылышы. Орхон-Енисей истәлекләре. Орхон-Енисей ташъязмалары. Билге - каган һәм Күлтәгин истәлегенә язылган эпитафик язмаларының беренче төрки авторы Йолык – Тәгин. Йосыф Баласагунлының “Котадгу белек”, М.Кашкарыйның “Диване-лөгатет төрк” язма истәлекләре. XII гасырның төрки суфи шагыйрьләре Ә.Ясәви һәм С.Бакырганый

Урта гасыр татар әдәбияты

Урта гасыр татар әдәбияты турындагы белемнәрне кабатлау, ныгыту,тулыландыру.Урта гасырларда татар әдәбиятының үсеш этаплары һәм төп тенденцияләре, әдәби иҗатның генезисы. Борынгы һәм урта гасырлар татар әдәбиятындагы өч юнәлеш. Жанрлар төрлелеге. (Шәрык әдәбиятларында лирик жанрлар: мәдхия, мәрсия, газәл, касыйдә, робагый.)

Болгар –татар әдәбияты

Гарәп, фарсы, мөселман культурасы йогынтысында әдәбият үсеше. Хуҗа Әхмәд Болгари әсәрләре (“Тәварихе- Болгария” һ.б). Давыд Саксанины язучы һәм галим, үгет-нәсыйхәт характерындагы фарсы телендә язылган китаплары. Тажетдин Болгариның медицина буенча язылган хезмәте. Галим, тарихчы Якуб ибне Ногман, “Болгар тарихы”. Болгар дәүләте чорының танылган әсәре - Кол Галинең “Кыйссаи Йосыф” поэмасы. “Кыйссаи Йосыф” поэмасында образларның бирелеше. “Кыйссаи Йосыф” поэмасы(өзекләр). Әдәби бәйләнешләр: тәэсир, назыйрә.

Алтын Урда чорында татар әдәбияты

Алтын Урданың тарихы һәм мәдәнияте. Чорның әдәби мирасы нигезе буларак Котб, С.Сараи, Харәзми иҗаты. Көнчыгыш тибында романтизм. Төрки татар әдәбиятында дини-суфичыл юнәлеш: Рабгузый, М.Болгари әсәрләре. М.Болгари “Нәһҗел-фәрадис” әсәре. Котб. “Хөсрәү вә Ширин” поэмасы(өзекләр). С. Сараи. “Сөһәйл вә Гөлдерсен” поэмасы (өзекләр)

Казан ханлыгы чорында татар әдәбияты

Милли әдәбиятның башлангыч чорында Казан ханлыгы дәверенең татар әдәбиятына гомуми характеристика. Жанрлар төрлелеге. Мөхәммәдъяр."Нәсыйхәт" шигыре. Мөхәммәдъяр поэмаларында гуманистик дидактика. "Нуры содур", "Төхфәи мәрдан" поэмалары. Поэма жанры. (Поэма жанрының төрләре: романтик поэма, реалистик поэма). Кол Шәриф шигырьләре: "И, күнел...", "Башыңны күтәр гафетдин".

XVIгасырның беренче яртысы-XIX гасырның беренче чирегe

Әдәбиятта тарихи һәм героик вакыйгаларны сурәтләү. XVIII гасыр башыннан дөньяви әдәбият үсешенә таба борылыш. Дини реформалар. Т.Ялчыгол, Г.Курсави. М. Колыйның фәлсәфи хикмәтләрендә татар җәмгыятенең торгынлык халәтенең чагылышы. Хикмәтләр: "Юмартлык бу күңелне рушан кылыр..."

Урта гасыр әдәбиятыннан Яңарыш чорына күчү күренеше буларак Г. У. Имәни иҗаты. "Киңәш", "Гыйлемнең өстенлеге турында төркичә бәетләр", "Гавариф-эз-заман" шигыре. "Мөһиммәтез – заман" поэмасы.

XIX йөз татар әдәбияты

XIX гасыр башында татарларның иҗтимагый һәм мәдәни тормышы үзенчәлекләре. Мәгърифәтчелек идеологиясе, яңа жанр һәм стильләрнең барлыкка килүе - татар дөньяви милли мәдәнияте барлыкка килүнең нигезе. Дини-дидактик һәм суфичылык әдәбиятында Урта гасырлар традицияләренең чагылышы, аларны яңа шартларда куллану. Баһави, Кормаши-ларның романтик әсәрләре. Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. Г.Курсави, И.Хәлфин, К.Насыйри, Ш.Мәрҗани, Х.Фәезханов, И.Гаспралы һ.б.ларның мәгърифәтчелек эшчәнлеге. К.Насыйриның фәнни һәм әдәби эшчәнлеге."Әбүгалисина" һәм "Кырык вәзир" кыйссасында Көнчыгыш тартмалы повесть традицияләре.

Акмулла, Яков Емельянов һәм башка язучыларның иҗатларында реалистик поэзиянең барлыкка килүе. Мифтахетдин Акмулла. "Дамелла Шиһабетдин хәзрәтнең мәрсиясе". Яков Емельянов иҗатына күзәтү. "Ярлы тормыш", "Кайгы" шигырьләре. Г. Кандалый – чорның үзенчәлекле шагыйрьләреннән берсе. "Бу илләрдә торып калсам...", "Бу хәсрәтләр бетәр микән?"шигырьләре.

Татар реалистик прозасының барлыкка килүе. М.Акъегет һәм З.Бигиев иҗатларында милли колорит. Мәгърифәтчелек реализмыннан тәнкыйди реализмга күчү күренеше буларак, З.Һади һәм Ш.Мөхәммәдев прозасы. Ш.Мөхәммәдев хикәяләрендә купецларны сатирик сурәтләү. Сәяхәтнамә жанрының барлыкка килүе. Ф. Кәрими иҗаты. "Ауропа сәяхәтнамәсе" (өзекләр).

XX гасыр башы татар әдәбияты

XX гасыр башында мәдәни-иҗтимагый һәм әдәби ситуация. Татарларның эстетик һәм иҗтимагый фикерләрен трансформацияләү. Әдәбиятта көнчгыш һәм көнбатыш традицияләренең кушылуы. Әдәби эзләнүләрнең, әдәби юнәлешләрнең, агымнарның, стильләрнең, алымнарның төрлелеге. Әдәби төрләр (эпос, лирика, драма) һәм эпик жанрлар (тарихи роман, тарихи повесть яки хикәя,көнкүреш романы, производство романы, психологик роман, маҗаралы, детектив роман) Лирик жанрлар (пейзаж лирикасы, гражданлык лирикасы, күңел лирикасы, фәлсәфи лирика)

XX гасыр башы татар поэзиясе. Габдулла Тукай (1886-1913) – күренекле татар язучысы, лирик һәм сатирик, публицист һәм тәнкыйтьче. Тукай иҗатында Урта гасыр көнчыгыш әдәбияты традицияләре. Крылов мәсәлләрен тәрҗемә итү. Г.Тукайның Җаек һәм Казан чоры иҗаты. Г. Тукай "Сәрхәүләсез" шигыре.Ритм һәм рифма, тезмә, строфа.Г. Тукай лирикасының үзенчәлеге. Шигырь төзелеше.

С. Рәмиевнең тормыш һәм иҗат юлы. Рәмиев иҗатында гыйсъянчылык мотивлары. "Мин", "Пәйгамбәр", "Таң вакыты" шигырьләре.

Дәрдемәнднең тормышы һәм иҗаты турында мәгълүмат, шигырьләре: "Кораб", "Без", "Әгәр барсаң саба җил...", "Исәрме җил тугай буйлап", "Гөрләгән сулар башында". "Бүзләрем маналмадым" шигырьләре. Дәрдмәнднең фәлсәфи лирикасының үзенчәлекләре. Шагыйрьнең тарихи конфликтларга, милли һәм гомумкешелек тематикасына, экзистенциаль мотивларга омтылышы.

XX гасыр татар прозасы. Фатих Әмирханның "Фәтхулла хәзрәт" исемле сатирик повестенда мәгърифәтчелек идеалларын, утопик карашларны раслау, феодаль карашларны тәнкыйтьләү. Әмирхан иҗатында әдәби экспериментлар.

Татар әдәбиятының тарихи җирлегендә Г. Исхакый иҗаты. Язучы иҗатының мәгърифәтчелек чоры. Исхакыйның 1911-1918 еллар иҗаты. “Зөләйха” ромнтик трагедиясендә милли-колониаль изүне, көчләп чукындыруны тәнкыйтьләү. Г.Исхакыйның “Көз” повесте. Повестьның сюжеты, композициясе. Г. Исхакый. “Көз” повестена анализ (әсәрдә сурәтләнгән дөнья: портрет, пейзаж, психологизм, деталь). Г.Исхакыйның “Ике йөз елдан соң инкыйраз” әсәре.Г.Исхакый әсәрләрендә композиция: тышкы һәм эчке корылыш.

Шәриф Камалның “Акчарлаклар” повестенда тәнкыйди реализм принципларының тирәнәюе. Ш.Камал әсәрләренең импрессионистик стиле. Галимҗан Ибраһимов - XX гасыр башы әдәбиятының күренекле романтигы. “Татар шагыйрьләре” әсәре. «Татар хатыныниләр күрми» повестенда үзенчәлекле характерлар, гадәти булмаган ситуацияләр, шәхес иреге проблемасы.”Уты сүнгән җәһәннәм” хикәяләрендә мәхәббәт, табигать һәм сәнгать культы. Г.Ибраһимовның “Яшь йөрәкләр” романы.

XX гасыр башы татар драматургиясе

Галиасгәр Камал иҗаты: мәгърифәтчелектән реализмга. Мирхәйдәр Фәйзинең романтик драматургиясе. “Галиябану” драмасы. Драма, комедия турында төшенчә. Пейзаж, портрет, психологизм. М. Фәйзи драмалары. “Галиябану” драмасында әйбер образы. М. Фәйзинең “Галиябану” драмасында образлар системасы.

XX гасырның беренче яртысында татар әдәбияты

1917 нче елдан соң татар әдәбияты үсешенең катлаулы процессы. Яңа шартларда әдәби традицияләр. XX гасыр татар әдәбиятын периодларга бүлү принциплары. Революция һәм гражданнар сугышы чоры әдәбияты. 1917нче елгы революция һәм татар әдәбиятының язмышы. Язучыларның идея-эстетик яктан бүлгәләнүе.20 нче еллар әдәбияты. 20 нче елларда иҗади берләшмәләр («Октябрь», «Сульф»). РАПП һәм ТАПП барлыкка килү.Әдәбиятта ике агым яшәү: иҗат иреген яклау, аның төрлелеге; норматив эстетикага омтылыш, әдәбият белән идарә итүгә адым ясау, 20нче гасыр ахырына бу тенденциянең көчәюе. Әдәби мираска каршылыклы мөнәсәбәт.

Һ.Такташ иҗаты, шәхесе.«Җир уллары» трагедиясе.Трагедия турында төшенчә.Х. Такташ иҗатының төп этаплары: 1916-1923 («Җир уллары»); 1924-1931) («Болай... гади җыр гына», «Югалган матурлык» «Мокамай» Милли әдәбиятның үзенчәлекле юнәлеше буларак, гыйсъянчылык. Һ.Такташ. «Җир уллары» трагедиясендә эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Һ.Такташ. «Җир уллары» трагедиясен йомгаклау.

Роман жанры традицияләренең активлашуы. Социалистик реализм эстетикасының үзенчәлекле таләпләр нигезендә формалашуы. Өлкән буын язучыларының символизмны яңартуга омтылышы, форма өлкәсендә эзләнүләр, символлар теленә, дини текстларга мөрәҗәгать итү. Г. Рәхим иҗаты турында белешмә. “Идел” повесте.

1920нче елларның сатирик прозасы

Социалистик үзгәрешләрне ироник сурәтләү омтылышы. Ф. Әмирханның тормышы, иҗат эшчәнлеге. “Шәфигулла агай” хикәясе.Тема, проблема, идея, пафос. Ф. Әмирхан. “Шәфигулла агай” хикәясе. Кеше образлары: төп, ярдәмче, катнашучы геройлар, җыелма образлар, әсәрдә көлке: юмор, сатира, сарказм, шарж. Ф. Әмирхан иҗатын йомгаклау.Лирик герой, хикәяләүче, лирик “мин”, автор образы, автор позициясе.

30 нчы еллар әдәбияты

30 нчы елларда иҗтимагый һәм әдәби тормыш. Җыр жанрының активлашуы. Яңа кешене романтик сурәтләү. Г.Кутуй «Тапшырылмаган хатлар» әсәрен анализлау.

10нчы сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау һәм ныгыту.

Барлыгы – 35 сәгать

Календарь-тематик планлаштыру

№	Дәреснең темасы	Сәгатьләр саны	Дәресне үткәрү вакыты		Искәрмә
			Календарь вакыты	Фактик вакыты	
1	Борынгы төрки әдәбият. V-XII гасырда төркиләр һәм татарларның борынгы бабалары турында тарихи әдәби мәгълүмат. Борынгы төркинең дәүләтләре, дини ышанулары һәм язма истәлекләре. Көнчыгыш һәм Көнбатыш контекстында төрки-татарлар. Казан татарларының этногенезы. Борынгы төркиләрнең сәнгатьчә фикерләү үзенчәлекләре, аларның тарихта чагылышы. Бу чорлар әдәбиятында төп тема һәм мотивлар. Әдәбиятның милли үзенчәлеге. Иҗат юнәлеше, иҗат агымы	1			
2	Борынгы төркиләрнең сәнгатьчә фикерләү үзенчәлекләре, аларның тарихта чагылышы. Орхон-Енисей истәлекләре. Орхон-Енисей ташъязмалары. Билге - каган һәм Күлтәгин истәлегенә язылган эпитафик язмаларының беренче төрки авторы Йолык – Тәгин. Йосыф Баласагунлының “Котадгу белек”, М.Кашкарыйның “Диване-лөгатет төрк” язма истәлекләре. XII гасырның төрки суфи шагыйрьләре Ә.Ясәви һәм С.Бакырганый.	1			
3	Урта гасыр татар әдәбияты турындагы белемнәрне ныгыту. Урта гасырларда татар әдәбиятының үсеш этаплары һәм төп тенденцияләре, әдәби иҗатның генезисы. Борынгы һәм урта гасырлар татар	1			

	әдәбиятындагы өч юнәлеш. Жанрлар төрлелеге. (Шәрык әдәбиятларында лирик жанрлар: мәдхия, мәрсия, газәл, касыйдә, робагый.)				
4	Болгар –татар әдәбияты. Гарәп, фарсы, мөселман культурасы йогынтысында әдәбият үсеше. Хуҗа Әхмәд Болгари әсәрләре (“Тәварихе- Болгария” һ.б). Давыд Саксаниның язучы һәм галим, үгет-нәсыйхәт характерындагы фарсы телендә язылган китаплары. Тажетдин Болгариның медицина буенча язылган хезмәте. Галим, тарихчы Якуб ибне Ногман, “Болгар тарихы”. Болгар дәүләте чорының танылган әсәре - Кол Галинең “Кыйссаи Йосыф” поэмасы.	1			
5	“Кыйссаи Йосыф” поэмасында образларның бирелеше. “Кыйссаи Йосыф” поэмасы(өзекләр). Әдәби бәйләнешләр: тәэсир, назыйрә.	1			
6	Сочинение. “Кыйссаи Йосыф” әсәрендә “Йосыф образының бирелеше”	1			
7	Алтын Урда чорында татар әдәбияты. Алтын Урданың тарихы һәм мәдәнияте. Чорның әдәби мирасы нигезе буларак Котб, С.Сараи, Харәзми иҗаты. Көнчыгыш тибында романтизм.	1			
8	Төрки татар әдәбиятында дини-суфичыл юнәлеш: Рабгузый, М.Болгари әсәрләре. М.Болгари “Нәһҗел-фәрадис” әсәре	1			
9	Котб. “Хөсрәү вә Ширин” поэмасы(өзекләр). С. Сараи. “Сөһәйл вә Гөлдерсен” поэмасы (өзекләр)	1			
10	Казан ханлыгы чорында татар әдәбияты. Милли әдәбиятның башлангыч чорында	1			

	Казан ханлыгы дәверенең татар әдәбиятына гомуми характеристика. Жанрлар төрлелеге. Мөхәммәдъяр.“Нәсыйхәт” шигыре. Мөхәммәдъяр поэмаларында гуманистик дидактика. “Нуры содур”, “Төхфәи мәрдан” поэмалары. Поэма жанры. (Поэма жанрының төрләре: романтик поэма, реалистик поэма). Кол Шәриф шигырьләре: “И, күнел...”, “Башыңны күтәр гафетдин”.				
11	Торгынлык чоры әдәбияты. Әдәбиятта тарихи һәм героик вакыйгаларны сурәтләү. XVIII гасыр башыннан дөньяви әдәбият үсешенә таба борылыш. Дини реформалар. Т.Ялчыгол, Г.Курсави. М. Колыйның фәлсәфи хикмәтләрендә татар җәмгыятенең торгынлык халәтенең чагылышы. Хикмәтләр: “Юмартлык бу күңелне рушан кылыр...”	1			
12	Урта гасыр әдәбиятыннан Яңарыш чорына күчү күренеше буларак Г. У. Имәни иҗаты. “Киңәш”, “Гыйлемнең өстенлеге турында төркичә бәетләр”, “Гавариф-эз-заман” шигыре. “Мөһиммәтез – заман” поэмасы	1			
13	XIX йөз татар әдәбияты. XIX гасыр башында татарларның иҗтимагый һәм мәдәни тормышы үзенчәлекләре. Мәгърифәтчелек идеологиясе, яңа жанр һәм стильләрнең барлыкка килүе - татар дөньяви милли мәдәнияте барлыкка килүнең нигезе. Дини-дидактик һәм суфичылык әдәбиятында Урта гасырлар традицияләренең чагылышы, аларны яңа	1	01.12		

	шартларда куллану. Баһави, Кормашиларның романтик әсәрләре. Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. Г.Курсави, И.Хәлфин, К.Насыйри, Ш.Мәрҗани, Х.Фәезханов, И.Гаспралы һ.б.ларның мәгърифәтчелек эшчәнлеге. К.Насыйриның фәнни һәм әдәби эшчәнлеге.”Әбүгалисина” һәм “Кырык вәзир” кыйссасында Көнчыгыш тартмалы повесть традицияләре				
14	Акмулла, Яков Емельянов һәм башка язучыларның иҗатларында реалистик поэзиянең барлыкка килүе. Мифтахетдин Акмулла. “Дамелла Шиһабетдин хәзрәтнең мәрсиясе”. Яков Емельянов иҗатына күзәтү. “Ярлы тормыш”, “Кайгы” шигырьләре. Г. Кандалый – чорның үзенчәлекле шагыйрьләреннән берсе. “Бу илләрдә торып калсам...”, “Бу хәсрәтләр бетәр микән?”шигырьләре.	1			
15	Татар реалистик прозасының барлыкка килүе. М.Акъегет һәм З.Бигиев иҗатларында милли колорит. Мәгърифәтчелек реализмыннан тәнкыйди реализмга күчү күренеше буларак, З.Һади һәм Ш.Мөхәммәдев прозасы. Ш.Мөхәммәдев хикәяләрендә купецларны сатирик сурәтләү. Сәяхәтнамә жанрының барлыкка килүе. Ф. Кәрими иҗаты. “Аурупа сәяхәтнамәсе” (өзекләр).	1			
16	Сыйныфтан тыш уку. Ф.Кәрими “Морза кызы Фатыйма”	1			
17	XX гасыр башы татар әдәбияты. XX гасыр башында мәдәни-иҗтимагый һәм әдәби ситуация. Татарларның эстетик һәм	1			

	иҗтимагый фикерләрен трансформацияләү. Әдәбиятта көнчгыш һәм көнбатыш традицияләренең кушылуы. Әдәби эзләнүләрнең, әдәби юнәлешләрнең, агымнарның, стильләрнең, алымнарның төрлелеге. Әдәби төрләр (эпос, лирика, драма) һәм эпик жанрлар (тарихи роман, тарихи повесть яки хикәя,көнкүреш романы, производство романы, психологик роман, маҗаралы, детектив роман) Лирик жанрлар (пейзаж лирикасы, гражданлык лирикасы, күңел лирикасы, фәлсәфи лирика)				
18	XX гасыр башы татар поэзиясе. Габдулла Тукай (1886-1913) – күренекле татар язучысы, лирик һәм сатирик, публицист һәм тәнкыйтьче. Тукай иҗатында Урта гасыр көнчыгыш әдәбияты традицияләре. Крылов мәсәлләрен тәрҗемә итү. Г.Тукайның Җаек һәм Казан чоры иҗаты. Г. Тукай “Сәрхәүләсез” шигыре.Ритм һәм рифма, тезмә, строфа.Г. Тукай лирикасының үзенчәлеге. Шигырь төзелеше	1			
19	С. Рәмиевнең тормыш һәм иҗат юлы. Рәмиев иҗатында гыйсъянчылык мотивлары. “Мин”, “Пәйгамбәр”, “Таң вакыты” шигырьләре	1			
20	Дәрдемәнднең тормышы һәм иҗаты турында мәгълүмат, шигырьләре: “Кораб”, “Без”, “Әгәр барсаң саба җил...“, “Исәрме җил тугай буйлап”, “Гөрләгән сулар башында”. “Бүзләрем маналмадым” шигырьләре. Дәрдмәнднең фәлсәфи лирикасының үзенчәлекләре. Шагыйрьнең	1			

	тарихи конфликтларга, милли һәм гомумкешелек тематикасына, экзистенциаль мотивларга омтылышы.				
21	XX гасыр татар прозасы. Фатих Әмирханның “Фәтхулла хәзрәт” исемле сатирик повестенда мәгърифәтчелек идеалларын, утопик карашларны раслау, феодаль карашларны тәнкыйтьләү. Әмирхан иҗатында әдәби экспериментлар.	1			
22	Татар әдәбиятының тарихи җирлегендә Г. Исхакый иҗаты. Язучы иҗатының мәгърифәтчелек чоры. Исхакыйның 1911-1918 еллар иҗаты. “Зөләйха” ромнтик трагедиясендә милли-колониаль изүне, көчләп чукындыруны тәнкыйтьләү. Г.Исхакыйның “Көз” повесте. Повестьның сюжеты, композициясе. Г. Исхакый. “Көз” повестена анализ (әсәрдә сурәтләнгән дөнья: портрет, пейзаж, психологизм, деталь)	1			
23	Г.Исхакыйның “Ике йөз елдан соң инкыйраз” әсәре.Г.Исхакый әсәрләрендә композиция: тышкы һәм эчке корылыш	1			
24	“Бәхетле булу өчен кешегә ни житми” темасына контроль сочинение дигән темага сочинение язу.	1			
25	Сыйныфтан тыш уку. Г.Исхакый “Ул әле өйләнмәгән иде”	1			
26	Шәриф Камалның “Акчарлаклар” повестенда тәнкыйди реализм принципларының тирәнәюе. Ш.Камал әсәрләренең импрессионистик стиле.	1			
27	Галимҗан Ибраһимов - XX гасыр башы әдәбиятының күренекле романтигы. “Татар	1			

	шагыйрьләре” әсәре. «Татар хатыны ниләр күрми» повестенда үзенчәлекле характерлар, гадәти булмаган ситуацияләр, шәхес иреге проблемасы.”Уты сүнгән җәһәннәм” хикәяләрендә мәхәббәт, табигать һәм сәнгать культы. Г.Ибраһимовның “Яшь йөрәкләр” романы.				
28	XX гасыр башы татар драматургиясе.Галиасгәр Камал иҗаты: мәгърифәтчелектән реализмга. Мирхәйдәр Фәйзинең романтик драматургиясе. “Галиябану” драмасы. Драма, комедия турында төшенчә. Пейзаж, портрет, психологизм. М. Фәйзи драмалары. “Галиябану” драмасында әйбер образы. М. Фәйзинең “Галиябану” драмасында образлар системасы.	1			
29	XX гасырның беренче яртысында татар әдәбияты. 1917 нче елдан соң татар әдәбияты үсешенең катлаулы процессы. Яңа шартларда әдәби традицияләр. XX гасыр татар әдәбиятын периодларга бүлү принциплары. Революция һәм гражданнар сугышы чоры әдәбияты. 1917нче елгы революция һәм татар әдәбиятының язмышы. Язучыларның идея-эстетик яктан бүлгәләнүе.20 нче еллар әдәбияты. 20 нче елларда иҗади берләшмәләр («Октябрь», «Сульф»). РАПП һәм ТАПП барлыкка килү.Әдәбиятта ике агым яшәү: иҗат ирегеен яклау, аның төрлелеге; норматив эстетикага омтылыш, әдәбият белән идарә итүгә адым ясау, 20нче гасыр ахырына бу тенденциянең көчәюе. Әдәби мираска каршылыклы мөнәсәбәт.	1			

30	Һ.Такташ иҗаты, шәхесе.«Җир уллары» трагедиясе.Трагедия турында төшенчә.Х. Такташ иҗатының төп этаплары: 1916-1923 («Җир уллары»); 1924-1931) («Болай... гади җыр гына», «Югалган матурлык» «Мокамай» Милли әдәбиятның үзенчәлекле юнәлеше буларак, гыйсъянчылык. Һ.Такташ. «Җир уллары» трагедиясендә эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Һ.Такташ. «Җир уллары» трагедиясен йомгаклау	1			
31	Роман жанры традицияләренең активлашуы. Социалистик реализм эстетикасының үзенчәлекле таләпләр нигезендә формалашуы. Өлкән буын язучыларының символизмны яңартуга омтылышы, форма өлкәсендә эзләнүләр, символлар теленә, дини текстларга мөрәҗәгать итү. Г. Рәхим иҗаты турында белешмә. “Идел” повесте .	1			
32	1920нче елларның сатирик прозасы. Социалистик үзгәрешләрне ироник сурәтләү омтылышы. Ф. Әмирханның тормышы, иҗат эшчәнлеге. “Шәфигулла агай” хикәясе.Тема, проблема, идея, пафос. Ф. Әмирхан. “Шәфигулла агай” хикәясе. Кеше образлары: төп, ярдәмче, катнашучы геройлар, җыелма образлар, әсәрдә көлке: юмор, сатира, сарказм, шарж. Ф. Әмирхан иҗатын йомгаклау.Лирик герой, хикәяләүче, лирик “мин”, автор образы, автор позициясе.	1			
33	Йомгаклау контроль эше	1			

34	30 нчы еллар әдәбияты. 30 нчы елларда иҗтимагый һәм әдәби тормыш. Җыр жанрының активлашуы. Яңа кешене романтик сурәтләү. Г.Кутуй «Тапшырылмаган хатлар» әсәрен анализлау.	1			
35	10нчы сыйныфта үткәннәрне ныгыту. Йомгаклау	1			

Укучыларның белем күнекмәләренә таләпләр

Укытуның планлаштырылган нәтиҗәләре

Татар әдәбияты предметын үзләштерү нәтиҗәсендә укучыларда әдәбиятны аңлау күнекмәсе булдырыла, әхлакый позиция һәм эстетик зәвык тәрбияләнә, иҗади фикерләү үстерелә, һәм болар дөньяга карашны, тормышны бәяләү чарасына әверелергә тиеш.

10 нчы сыйныфта татар әдәбиятын укытуның гомуми (метапредмет) нәтиҗәләре түбәндәгеләр:

- укучыда әдәбиятны мөстәкыйль үзләштерерлек күнекмәләр булдыру, әдәбият–сәнгать белән даими кызыксыну ихтыяҗы тәрбияләү;
- сүз сәнгатен халыкның мәдәни үсеш билгесе буларак кабул итәргә өйрәтү, аның шәхесне рухи баету мөмкинлекләрен төшендерү;
- укучының язу һәм сөйләм, мөстәкыйль иҗади фикерләү һәм бәяләү осталыгын үстерү;
- укучыны үз холык-фигылен, эш-гамәлләрен контрольдә тоту һәм үз рухи дөньясын баету өстендә эшләү күнекмәләрен үстерү;

Югары сыйныфларда татар әдәбиятын укытуның предмет нәтиҗәләре түбәндәгеләр:

Танып-белү өлкәсендә:

- аерым чорларда иҗат ителгән әсәрләрне форма һәм эчтәлек берлеге төсендә кабул итәргә өйрәтү, сайлап уку ихтыяҗы булдыру һәм әсәргә салынган мәңгелек кыйммәтләрне билгеләргә күнектерү;
- укыган әдәби әсәрнең үзе иҗат ителгән чор белән тарихи-мәдәни бәйләнешләрен аңлавына ирешү;
- укучының классик әдипләр тормыш һәм иҗат юлын, милли әдәби барышның төп этапларына хас үзенчәлекләрне һәм билгеләрне белүе;
- рефератлар, докладлар әзерләргә, әдәби әсәрләр һәм ирекле темалар буенча сочинениеләр язарга, иҗади эшләр башкарырга өйрәтү;
- әдәбият тарихын тикшергән вакытта әдәбият белеме төшенчәләренә мөрәҗәгать итәргә өйрәтү.

бәяләү өлкәсендә:

- милли әдәбияттагы рухи-әхлакый кыйммәтләрне күңелдән уздырып кабул итәргә өйрәтү;
- милли әдәбиятка, андагы күренешләргә шәхси мөнәсәбәт һәм бәя формалаштыру, әсәргә, язучы иҗатына, чор әдәбиятына бәйле телдән һәм язмача фикерләрне белдерергә өйрәтү;
- өйрәнелгән әсәрләрне чор әдәбияты фонында шәрехли белүенә ирешү;
- автор осталыгын бәяли алу һәм аңа карата мөнәсәбәт формалаштыру.

эстетик яктан:

- сүз сәнгатенең образлы табигате хакында гомуми мәгълүматый күзаллау булдыру, эстетик зәвык формалаштыру;
- төрле мәдәни дөньяларның, милли әдәбиятларның казанышларына игътибарлы һәм ихтирамлы караш тәрбияләү.

Шәхси нәтиҗәләр арасында түбәндәгеләр әһәмияткә ия:

- укучының гражданлык позициясен, акыл һәм рухи эшчәнлеген активлаштыру;
- алган белем һәм күнекмәләрен тормышта куллана белергә, үз юлын сайларга әзерләү, мөстәкыйль карарлар кабул итәргә күнектерү;
- җәмгыятьтә башкаларны, аларның үзгә фикер-карашын, мәдәниятен, традицияләрен хөрмәт итеп яшәргә өйрәтү;
- баланың үзаңын үстерү, милләтне яратырга өйрәтү, гражданлык хисләре тәрбияләү;
- әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен төшендерү;
- мәктәпне тәмамлап чыккач та матур әдәбият укуга ихтыяҗ, әдәби әсәрнең эстетик кыйммәтен, поэтикасын аңларлык эстетик зәвык булдыру.

Татар әдәбиятын укытуның предметара нәтиҗәләре түбәндәгеләр:

- укучыларда әдәбиятны сәнгатьнең башка төрләре ярдәмендә мөстәкыйль үзләштерерлек күнекмәләр булдыру һәм әдәбият–сәнгать белән даими кызыксыну формалаштыру;
- татар теленә бәйләнештә, туган телдә аралашырга ихтыяҗ һәм аңахөрмәт тәрбияләү;
- мәдәниятара бәйләнешләрне саклау, укучының башка милләтләр мәдәнияте һәм әдәбиятыннан мәгълүматлы, башка халыкларның сүз сәнгатенә хөрмәтле мөнәсәбәттә, толерант булуына ирешү;
- татар әдәбиятын рус әдәбияты белән бәйләп, тема һәм проблематикада, геройлар бирелешендә, иҗат юнәлешләрендә, чор әдәбиятларында уртаклыкларга игътибар итү

Күнекмәләр формалаштыру

Укучыга билгеле бер күләмдә белем бирү белән янәшә, аларны ныгыту, күнекмә дәрәҗәсендә беркетү кирәк була. Әдәбият шикелле белемнәр анализлау-тикшерү барышында үзләштерелә торган предмет өчен бу аерата мөһим. Күнекмәләр булдыру эшчәнлеге түбәндәге юнәлешләрдә үстерелә һәм бәяләнә:

- рецептив эшчәнлек: сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты, чор әдәбияты турында чагыштырып, бәяләп, яттан өзекләр китереп сөйләү;әдәби әсәрнең төрен, жанрын, язучы иҗатының төп хасиятләрен, чор әдәбиятының төп үсеш юнәлешләрен билгеләү һәм фикерне исбатлау; әдәби әсәрне иҗтимагый һәм мәдәни тормыш күренешләре белән бәйлелектә аңлау; әдәби әсәрләрнең тарихи-конкрет һәм гомумкешелек кыйммәтләрен, әдәбияттагы «үтәли» һәм «мәңгелек» проблемаларны ачыклый алу.

- репродуктив эшчәнлек: әдәби әсәрнең сюжетын, анда сурәтләнгән вакыйгаларны, характерларны аңлатып бирә, башка әсәрләр белән чагыштыра, бәяли алу; чор әдәбиятына кагылышлы мәгълүматларны гомумиләштереп сөйли алу; төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү; вакытлы матбугат материалларына мөрәҗәгать итә алу.

- иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлап һәм иҗади, сәнгатьлеукый белү; әдәби әсәрләр, язучы иҗаты, чор әдәбияты, гомумән милли әдәбият буенча һәм тормыштан алган фикер-карашларга, хис-кичерешләргә нигезләнеп сочинение язу;

- эзләнү эшчәнлеге: әдәби әсәргә, язучы иҗатына, чор әдәбиятына, милли әдәбияттагы аерым күренешләргә нисбәтле проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; әсәр белән башка текстлар, шул исәптән башка сәнгать төрләре арасында ассоциатив бәйләнешләрне күрә алу;

- тикшеренү эшчәнлеге: тулы текстны анализлау; төрле әсәрләрнең проблемаларын яки темаларын чагыштыру, үзенчәлекләрен билгеләү; әсәрләрне үзара чагыштыру, уртак һәм аермалы якларны таба белү;язучыларның иҗатларын, әсәрләрен чагыштырып уртак һәм аермалы якларын аңлата, бәяли белү; татар, рус (яки башка халыкларның) әдәбиятларында бер төрдәге темага язылган әсәрләрне чагыштыру, милли үзенчәлекләрен ачыклау; татар әдәбиятының рус һәм дөнья әдәбияты мәйданындагы урынын һәм ролен бәяләргә омтылу.

Укучыларның белеменә, эш осталыгына һәм күнекмәләренә таләпләр

Татар әдәбияты предметын үзләштерү нәтиҗәсендә укучы:

- милли әдәбиятның иң билгеле язучыларын һәм аларның әсәрләре хакында;
- милли әдәбиятның нинди чорларга бүленешен;
- сүз сәнгатенең образлы асылын;
- әдәби-тарихи барышның төп закончалыкларын һәм әдәби юнәлеш, күренешләрнең төп сыйфатларын;
- төр әдәби-теоретик төшенчәләрне белергә;
- әдәби әсәрне әдәбият тарихыннан һәм теориясеннән мәгълүматлар файдаланып анализлау;
- әдәби әсәрнең, язучы иҗатының, чор әдәбиятының аерым якларын, элементларын җентекләп тикшерү һәм нәтиҗәләр чыгару;
- әдәби әсәрне, язучы иҗатын, чор әдәбиятын иҗтимагый-тарихи контекстта һәм гомумкешелек кыйммәтләре яктылыгында бәяләү;
- әдәби әсәрнең төр һәм жанрын, кайсы чорда язылуын билгеләү, чор әдәбиятына хас сыйфатларны табу;
- бер чорда иҗат ителгән һәм төрле чорларда иҗат ителгән әдәби әсәрләрне чагыштыру;
- әдәби әсәргә карата дәлилле шәхсән мөнәсәбәт белдерә алу;
- әдәби әсәрләр хакында төрле характердагы иҗади эшләр башкару күнекмәләрен үзләштергән булырга тиеш